

ТОВ ВИДАВНИЦТВО «РАНОК»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Видавництво «Ранок»

«23» лютого 2026 р.

Віктор Володимирович КРУГЛОВ

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти

**Сучасні підходи до викладання предмета
«Підприємництво і фінансова грамотність» у 8–9 класах
НУШ: кейс-метод та практикоорієнтоване навчання**

Харків -2026

Розробник (и):

Пластун Олексій Леонідович, професор кафедри міжнародних економічних відносин Сумського державного університету, доктор економічних наук, професор, автор підручників з підприємництва і фінансової грамотності.

Панченко Сергій Юрійович, учитель математики вищої кваліфікаційної категорії ліцею № 37 Львівської міської ради, учитель-методист, автор модельної навчальної програми з підприємництва і фінансової грамотності для 8–9 класів закладів загальної середньої освіти, автор навчально-методичної літератури.

Шевченко Ірина Олексіївна, методистка видавництва «Ранок», учителька фізики Комунальної установи Сумської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 27, м. Суми, Сумської області, учителька вищої кваліфікаційної категорії, «старший учитель»

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти на тему «Сучасні підходи до навчання в Новій Українській школі», наказ МОН України від 12.10.2022 р. № 904

https://rada.info/upload/users_files/44950214/201728af13d92460d8ed85c99c33c4c2.pdf

Термін дії програми з 2026 року до 2031 року

Рецензент(и):

Руденко Оксана Анатоліївна, кандидатка економічних наук, доцентка кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету, помічник декана факультету економіки та управління з навчально-методичної роботи, учителька підприємництва і фінансової грамотності Черкаської гімназії № 9 ім. О. М. Луценка.

Голобородько Наталія Вікторівна, консультантка Центру професійного розвитку педагогічних працівників Сумської міської ради.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровізацією суспільства, швидким оновленням фінансових інструментів і технологій, а також розширенням можливостей їх використання в освітній та професійній діяльності педагогічних працівників. У цих умовах особливої актуальності набуває підготовка вчителів фінансової грамотності до організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи, що передбачає реалізацію компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання.

У реаліях сьогодення вчитель має стати фасилітатором, здатним навчати підлітків життєстійкості та адаптивності в динамічному економічному середовищі, де особливого значення набуває вміння розпізнавати складні технологічні загрози, такі як фінансове шахрайство з використанням штучного інтелекту та дідфейків. Програма курсу фокусується на тому, щоб допомогти вчителю інтегрувати вимоги Державного стандарту із реальними запитами сучасної молоді, поєднуючи академічні знання про фінанси з практичними навичками побудови бізнес-моделей та управління власним бюджетом. Особливий акцент ставиться на розвитку здатності вчителя до використання інноваційних інструментів оцінювання та створення безпечного цифрового простору, що є критично важливим для формування фінансово грамотного та відповідального громадянина в умовах постійних глобальних викликів.

Програму підвищення кваліфікації вчителів підприємництва і фінансової грамотності закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 30 вересня 2020 року № 898, Концепції Нової української школи для вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Держстандарт базової середньої освіти, затверджений наказом МОН України від 12 жовтня 2022 року № 904.

Цільова група: учителі закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми:

Реалізація програми підвищення кваліфікації здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного та практико-орієнтованого підходів з урахуванням специфіки навчання підприємництва і фінансової грамотності. Особлива увага приділяється використанню кейс-методів як ефективного інструменту

формування фінансового мислення, розвитку здатності приймати обґрунтовані рішення та аналізувати реальні життєві ситуації.

Освітній процес організовується з поєднанням лекційних, практичних і самостійних видів діяльності слухачів/слухачок та спрямований на формування здатності застосовувати набуті знання в професійній діяльності. Значна увага приділяється практико-орієнтованому навчанню, зокрема розробленню фрагментів уроків із підприємництва і фінансової грамотності, створенню компетентнісно орієнтованих завдань, моделюванню реальних фінансових ситуацій, аналізу кейсів, а також використанню сучасних фінансових і цифрових інструментів.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики у сфері освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів підприємництва і фінансової грамотності закладів загальної середньої освіти (далі — ЗЗСО), необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей учителів / учительок підприємництва і фінансової грамотності щодо реалізації сучасних підходів до навчання в умовах Нової української школи;
- поглибити й розширити знання з теорії та методики навчання підприємництва і фінансової грамотності, зокрема щодо впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного, практико-орієнтованого підходів та кейс-методу;
- сформувати та удосконалити вміння проєктувати освітній процес із підприємництва і фінансової грамотності на засадах сучасних педагогічних технологій (проблемного, проєктного, кооперативного навчання, кейс-методу) з акцентом на практико-орієнтованість навчання;
- розвинути здатність організовувати активну пізнавальну діяльність учнівства, спрямовану на формування фінансового мислення, підприємливості, критичного мислення та здатності ухвалювати обґрунтовані рішення на основі аналізу реальних життєвих і фінансових кейсів;

- удосконалити вміння конструювати компетентнісно орієнтовані завдання з підприємництва і фінансової грамотності, добирати ефективні методи, кейси та сучасні фінансові й цифрові інструменти для їх реалізації;
- сформувати здатність до організації формувального оцінювання, самооцінювання та рефлексії навчальної діяльності учнівства, зокрема через аналіз практичних ситуацій;
- активізувати розвиток професійної рефлексії, готовності до впровадження інновацій, використання цифрового освітнього середовища та інтеграції фінансової грамотності з іншими освітніми галузями;
- удосконалити вміння реалізовувати освітній процес із підприємництва і фінансової грамотності в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання з використанням кейс-методів і практико-орієнтованих завдань відповідно до сучасних освітніх вимог і державної політики у сфері освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться

(відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», наказ МОН України від 29.08.2024 року № 1225):

- предметно-методична (А2),
- інформаційно-цифрова (А3),
- здатність до навчання впродовж життя (Д1).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- сутнісних характеристик сучасних підходів до навчання в Новій українській школі в контексті підприємництва і фінансової грамотності;
- спільних і відмінних рис проблемного, проєктного навчання та кейс-методу;
- методів кооперативного навчання та формування колективної відповідальності під час розв'язування фінансових і підприємницьких завдань;
- сутності та принципів діяльнісного і практико-орієнтованого підходів у навчанні, інструментів їх реалізації в освітньому процесі;
- ознак поверхневого і глибинного навчання в процесі формування фінансової грамотності;
- стратегій розвитку критичного мислення, підприємливості та когнітивної гнучкості на основі аналізу реальних життєвих і фінансових ситуацій (кейсів).

Уміння:

- організувати педагогічну діяльність на засадах сучасних підходів до навчання в НУШ з урахуванням практико-орієнтованості;
- реалізовувати принципи діяльнісного підходу, застосовувати діяльнісні методи, кейс-метод і практико-орієнтовані завдання в освітньому процесі;
- впроваджувати сучасні підходи до організації освітнього процесу з підприємництва і фінансової грамотності в умовах очного, дистанційного і змішаного навчання;
- аналізувати, добирати та застосовувати компетентнісно орієнтовані завдання і кейси фінансового змісту;
- моделювати уроки за базовими сценаріями проблемно-орієнтованого, проєктного, кооперативного навчання та навчання на основі кейсів;
- планувати та реалізовувати навчальні проєкти з підприємницьким і фінансовим змістом;
- добирати ефективні методи формування колективної відповідальності, розвитку критичного мислення, підприємливості й когнітивної гнучкості;
- вирізняти ознаки поверхневого та глибинного навчання;
- створювати рефлексивне та практико-орієнтоване навчальне середовище.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- готовність застосовувати сучасні підходи до навчання в Новій українській школі, зокрема кейс-метод і практико-орієнтоване навчання;
- усвідомлення необхідності професійної мобільності, підприємливості й гнучкості;
- здатність планувати освітній процес на засадах Концепції Нової української школи з орієнтацією на формування фінансово грамотної та підприємливої особистості.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання результатів навчання слухачів здійснюється суб'єктом підвищення кваліфікації та базується на компетентнісному підході.

Система оцінювання спрямована на визначення рівня засвоєння навчального матеріалу, сформованості професійних умінь і досягнення очікуваних результатів підвищення кваліфікації за програмою.

Рейтинг слухача

Рейтинг слухача (РС) визначається як узагальнений показник результатів навчання та формується з урахуванням:

- підтвердженого ознайомлення з усіма навчальними юнітами програми (відеоматеріалами та навчальними матеріалами);
- результатів підсумкового тестування.

Формула визначення рейтингу слухача

РС = ОЮ + ПТ,

де:

ОЮ — факт опрацювання всіх навчальних юнітів програми;

ПТ — результат підсумкового тестування, виражений у відсотках правильних відповідей.

Практичні завдання в межах програми мають формувальний характер, спрямовані на закріплення навчального матеріалу та не підлягають окремому бальному оцінюванню.

Умови успішного завершення програми

Слухач вважається таким, що успішно завершив програму підвищення кваліфікації, за умови:

- опрацювання всіх навчальних юнітів курсу;
- отримання за результатами підсумкового тестування не менше 70 % правильних відповідей.

Результат оцінювання

Результати оцінювання використовуються для підтвердження факту успішного проходження підвищення кваліфікації за програмою та є підставою для видачі відповідного документа встановленого зразка.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного виконання програми (подолання встановленого прохідного порогу) слухачеві видається сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 год / 1 кредит ЄКТС (відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). Реєстр виданих сертифікатів оприлюднюється на офіційному вебсайті суб'єкта підвищення кваліфікації — Видавництва «Ранок».

Вартість навчання встановлюється залежно від обраного формату супроводу:

750 грн — самостійне опанування матеріалу модулів в індивідуальному темпі, тьюторський супровід за запитом, можливість зворотного зв'язку та індивідуально-групових консультацій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, практичні заняття та самостійна робота. Підсумковий контроль: тестування і самооцінювання. Програма складається із 4 модулів, зміст яких розкрито у 8 темах.

Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, складає 30 год, із них 9 год — лекційні заняття, 15 год — практична робота, 5 год — самостійна робота, 1 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Навчальні теми	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Концептуальні підходи і життєві навички у викладанні підприємництва і фінансової грамотності					
Тема 1.1. Сутність фінансової грамотності та зміна пріоритетів: від знань до життєвих навичок	1	1			2
Тема 1.2. Модельна програма НУШ: компетентнісний та діяльнісний підходи	1	2	1		4
Разом за модулем	2	3	1		6
МОДУЛЬ 2. Стратегії і технології навчання					
Тема 2.1. Проектне та проблемне навчання: від ідеї до реалізації бізнес-кейсу	1	3			4
Тема 2.2. Кооперативне та глибинне навчання: стратегії взаємодії в класі	2	2	1		5
Разом за модулем	3	5	1		9
МОДУЛЬ 3. Інтерактивне середовище та цифрові інструменти					
Тема 3.1. Гейміфікація та використання ІІІ у викладанні підприємництва	1	2	1		4
Тема 3.2. Онлайн-інструменти для дистанційного та змішаного навчання	1	2	1		4
Разом за модулем	2	4	2		8
МОДУЛЬ 4. Інструменти оцінювання прикладних умінь та розвиток рефлексії учнів					
Тема 4.1. Практичні завдання для оцінювання навичок	1	2			3
Тема 4.2. Методи самооцінки та зворотного зв'язку на уроці.	1	1	1		3
Разом за модулем	2	3	1		6

Підсумкові заходи				1	1
Усього	9	15	5	1	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Концептуальні підходи і життєві навички у викладанні підприємництва і фінансової грамотності

Тема 1.1. Сутність фінансової грамотності та зміна пріоритетів: від знань до життєвих навичок

Фінансова грамотність як складник ключових компетентностей учнів. Зміна освітніх пріоритетів: від накопичення знань до формування життєвих навичок. Практична зорієнтованість навчання. Роль учня / учениці як активного суб'єкта освітнього процесу. Розвиток критичного мислення та когнітивної гнучкості в контексті фінансової грамотності.

Тема 1.2. Модельна програма НУШ: компетентнісний та діяльнісний підходи

Підхід як стратегія навчання: сутність та структура. Характеристика компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного та середовищного підходів. Їх взаємозв'язок і реалізація в освітньому процесі. Особливості впровадження підходів у курсі «Підприємництво і фінансова грамотність» в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

МОДУЛЬ 2. Стратегії і технології навчання

Тема 2.1. Проєктне та проблемне навчання: від ідеї до реалізації бізнес-кейсу

Проблемне навчання: сутність, механізми, інструменти реалізації. Проєктне навчання: етапи, переваги, планування навчального проєкту. Спільні та відмінні риси підходів. Використання проєктного та проблемного навчання для формування підприємницького мислення та розв'язання практичних фінансових ситуацій (бізнес-кейсів).

Тема 2.2. Кооперативне та глибинне навчання: стратегії взаємодії в класі

Кооперативне навчання: методи, принципи організації, умови ефективної групової роботи. Стратегії взаємодії учнів у класі. Матриця оцінювання групової діяльності. Глибинне навчання як основа осмисленого засвоєння знань. Розвиток критичного мислення та рефлексії учнів.

МОДУЛЬ 3. Інтерактивне середовище та цифрові інструменти

Тема 3.1. Гейміфікація та використання ІІІ у викладанні підприємництва

Гейміфікація як інструмент підвищення мотивації та залучення учнів. Використання штучного інтелекту для створення навчального контенту та завдань. Формування компетентностей через інтерактивні цифрові рішення. Розвиток критичного мислення при роботі із ШІ.

Тема 3.2. Онлайн-інструменти для дистанційного та змішаного навчання

Цифрові інструменти як елемент освітнього середовища. Використання онлайн-платформ для організації інтерактивного навчання. Забезпечення діяльнісного підходу в дистанційному та змішаному форматах. Залучення учнів до активної навчальної діяльності.

МОДУЛЬ 4. Інструменти оцінювання прикладних умінь та розвиток рефлексії учнів

Тема 4.1. Практичні завдання для оцінювання навичок

Компетентнісно орієнтовані завдання: сутність і структура. Методичні підходи до їх розробки. Оцінювання прикладних умінь учнів у фінансових ситуаціях. Практична спрямованість навчальних завдань як умова формування життєвих компетентностей.

Тема 4.2. Методи самооцінки та зворотного зв'язку на уроці

Рефлексивність навчання як ключовий компонент освітнього процесу. Методи самооцінювання та взаємооцінювання. Організація ефективного зворотного зв'язку. Розвиток відповідальності учнів за результати власного навчання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

- аналіз навчальних фінансових і підприємницьких ситуацій (кейсів) із позицій сучасних педагогічних підходів;
- розроблення фрагмента уроку з підприємництва і фінансової грамотності з урахуванням компетентнісного підходу та розвитку життєвих навичок;
- розроблення навчального завдання з організацією активної діяльності учнівства;
- створення інтегрованого (STEM) завдання;
- проектування цифрового освітнього середовища уроку фінансової грамотності з добором інструментів і сервісів;
- створення проблемного фінансового або підприємницького завдання;
- планування навчального проєкту (стартап, бізнес-ідея) з визначенням мети, етапів, продукту та способів оцінювання;
- організація кооперативної діяльності учнів (розподіл ролей у «бізнес-команді») та розроблення матриці оцінювання групової роботи;
- розроблення завдань для розвитку критичного мислення;
- розроблення завдань для розвитку фінансового та логічного мислення;

- конструювання компетентнісно орієнтованого завдання на основі реальної життєвої або бізнес-ситуації;
- розроблення інструментів формування оцінювання (рубрики, чеклісти для фінансових рішень);
- організація рефлексії навчальної діяльності;
- використання цифрових інструментів (ШІ, симулятори, фінансові калькулятори) для створення або аналізу навчального кейсу;
- розроблення безпечного фінансового та цифрового середовища (кібербезпека, захист персональних даних, фінансове шахрайство).

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

- опрацювання нормативних і методичних матеріалів щодо реалізації педагогічних підходів у навчанні підприємництва та фінансової грамотності й підготовка узагальнених висновків з урахуванням практичного застосування;
- аналіз можливостей застосування сучасних підходів (компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, STEM-орієнтованого) у викладанні підприємництва і фінансової грамотності на основі реальних життєвих і бізнес-кейсів;
- узагальнення особливостей використання технологій активного навчання (проблемного, проектного, кооперативного) через моделювання фінансових ситуацій, підприємницьких завдань і кейсів;
- добір і систематизація практико-орієнтованих завдань і кейсів для розвитку критичного та фінансового мислення учнівства (аналіз витрат, ризиків, фінансових рішень);
- розроблення прикладу компетентнісно орієнтованого завдання з підприємництва і фінансової грамотності на основі реальної або змодельованої життєвої ситуації (кейс) із визначенням критеріїв оцінювання результатів навчання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 04.03.2026).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік : Розпорядження КМУ від 24.02.2023 № 174-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : Наказ МОН України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

Основна література

1. Концептуальні засади соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі. URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/sotsialna-i-zdoroviazberezhuvaln/a/#flipbook-df_rand933376060/1/ (дата звернення: 04.03.2026).
2. Модельні навчальні програми для 5–9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь (8–9 клас). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetaпно-z-2022-roku> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093. URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodootsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 04.03.2026).

4. Про окремі питання оцінювання результатів навчання : лист МОН України від 14.03.2025 № 1/4895-25. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67d/44e/c61/67d44ec61e945882496290.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).
5. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 р. № 1120. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2024/09.08.2024/typova-osvitnya-prohrama-dlya-5-9-klasiv-zzso-1120-vid-09082024.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

Додаткова література

1. Пластун О. Л., Панченко С. Ю., Оверко В. П. Підприємництво і фінансова грамотність.: підруч. для 8 класу закл. загал. серед. освіти. — Харків : Вид-во «Ранок», 2025. 192 с.
2. Пластун О. Л., Панченко С. Ю. Підприємництво і фінансова грамотність : підруч. для 9 класу закл. загал. серед. освіти. — Харків : Вид-во «Ранок», 2026. 160 с.
3. Пластун О. Л. Антитрейдинг. — Харків : Фабула, 2025. — 272 с.